

А.В. Євпак, студентка групи ПВШ-10-Г-1
Інституту менеджменту та психології
ДВНЗ
«УМО» НАПН України

МІСЦЕ ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В СТАНОВЛЕННІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розкрито основні закономірності реформування освіти України. Досліджено історію розвитку Вінницького державного педагогічного університету та його місце в структурі вищої освіти України.

Ключові слова: освіта, Болонський процес, Вінницький педагогічний університет.

Аннотация. В статье раскрыты основные закономерности реформирования образования Украины. Исследовано историю Винницкого государственного педагогического университета и его место в структуре высшего образования Украины.

Ключевые слова: образование, Болонский процесс, Винницкий педагогический университет.

Annotation. The article deals with the basic laws of education reform in Ukraine. Studied the history of the Vinnitsa State Pedagogical University, and his place in the structure of higher education in Ukraine.

Keywords: education, the Bologna process, Vinnitsa Pedagogical University.

Актуальність. Освіта – один із найдавніших соціальних інститутів, покликана потребами суспільства відтворювати й передавати знання, уміння, навички, готувати нові покоління для життя, суб'єктів соціальної дії для вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, що стоять перед людством. У сучасному світі освіта – складне й багатоманітне суспільне явище, сфера передачі, освоєння й перероблення знань і соціального досвіду. Вона інтегрує різні види навчальної й виховної діяльності, їх зміст в єдину соціальну систему, орієнтує їх на соціальне замовлення, соціальні потреби суспільства. Серед соціальних інститутів суспільства сучасної цивілізації освіта займає одну з провідних позицій. Адже благо людини, становище культури й духовності в суспільстві, темпи економічного, науково-технічного, політичного та соціального прогресу саме й залежать від якості й рівня освіти. На сучасному етапі розвитку української незалежної держави

актуальним є питанням удосконалення вітчизняної освітньої системи відповідно до світових вимог загалом і Болонського процесу, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Критерії якісної вищої освіти, осмислення динаміки поняття «якість освіти» є предметом розгляду й українських дослідників.

Так наукові праці В. Г. Вікторова присвячені дослідженню проблем управління якістю освіти (середньої й вищої). У монографії «Управління якістю освіти» науковець здійснює спробу філософського дослідження проблеми управління якістю освіти, уточнюючи зміст поняття якості освіти і показників, за якими вона визначається й оцінюється. Автор наводить інтерпретації поняття «якість освіти» у різних філософів: «засвоєнням необхідної суми знань», «оптимальна організація життєдіяльності університетів» (В. Гумбольдт); «реалістичне сприйняття набутого знання» (К. Ясперс); «оволодінням загальною культурою» (М. Данилевський, П. Сорокін, А. Тойнбі); вміння «знайти своє місце в системі виробничих і соціальних відносин» (М. Вебер); «ефективне керування технічними соціальними системами» (Е. Тоффлер), а також, з точки зору сучасної філософії, дає тлумачення якості освіти як багатогранної моделі соціальних норм і вимог до особистості, освітнього середовища, в якому відбувається її розвиток, та системи освіти, що реалізує її на певних етапах навчання людини.

Мета статті: проаналізувати сучасні тенденції розвитку освіти й значення реформування системи для держави в цілому та окремої особистості, зокрема; дослідити розвиток вищої освіти у Вінницькій області на прикладі Вінницького педагогічного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливішим компонентом духовного життя виступає система освіти, пов'язана з реалізацією процесу поширення знань. Вона охоплює діяльність реально сформованих суспільних інститутів, що здійснюють підготовку молоді до життя на основі отриманих знань у дошкільних дитячих установах, у середніх спеціальних, професійно-технічних і вищих навчальних закладах.

Значення освіти в житті людини зростає, і тому вона не може обмежуватися лише періодом навчання. Нагальна потреба в постійному підвищенні рівня знань призвела до появи такого цікавого феномену в суспільному житті, як безперервна освіта.

Процеси європейської інтеграції дедалі сильніше впливають на таку важливу сферу життя українського суспільства, як освіта.

На сьогодні 45 європейських країн, включно з Україною, підписали Болонську декларацію, що наголошує на необхідності європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, підвищенні якості підготовки фахівців, зміцненні довіри між суб'єктами освіти, мобільності, сумісності систем кваліфікацій, посиленні конкурентоспроможності Європейської системи освіти.

Варто зауважити, що спроби надати загальноєвропейського характеру вищій школі фактично розпочалися в 1957 р. з підписання Римської угоди. Згодом ці ідеї розвинулися в рішеннях конференції міністрів освіти 1971 р. та 1976 р., у Маастрихтському договорі 1992 р. Наступні роки характеризувалися запровадженням різноманітних програм під егідою ЄС, Ради Європи, що сприяли напрацюванню спільних підходів до вирішення транснаціональних проблем вищої освіти. Це насамперед програми приведення національного законодавства у сфері освіти до норм, напрацьованих країнами Європи, розширення доступу до вищої освіти й підвищення академічної мобільності студентів та їхньої мобільності на ринку праці, створення системи навчання впродовж усього життя й багатовимірні завдання зі зближення освітніх програм і систем, що вирішувались у рамках численних програм TEMPUS/TACIS.

На сьогодні в Україні налічується величезна кількість навчальних закладів різних рівнів та профілів. Лише у Вінницькій області: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; Вінницький національний медичний університет імені Миколи Пирогова; Вінницький національний технічний університет; Вінницький соціально-

економічний інститут; Вінницький торгівельно-економічний інститут Київського національного торгівельно-економічного університету; Вінницький факультет Київського національного університету культури і мистецтв; Вінницький інститут економіки – це лише III – IV рівня акредитації.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського — один з університетів м. Вінниця, що існує з 1912 року.

Навчальний заклад розпочав свою діяльність 1 липня 1912 р. у відведеній містом будівлі. Це був невеликий двоповерховий корпус, побудований за проектом архітектора Г. Артинова на Замості (нині проспект Коцюбинського). Керівництво роботою з облаштування інституту було покладено на директора чоловічої гімназії П.О. Адріанова.

Офіційне відкриття Вінницького учительського інституту відбулося 14 вересня 1912 р. Інститут було засновано на загальних засадах без поділу на відділення чи факультети. Студент, який закінчував цей навчальний заклад міг викладати будь-який предмет. Спочатку навчалось 20 студентів, у наступні роки контингент зростає, але не сягає більше 100 осіб.

У вересні 1912 року директором інституту було призначено статського радника, кандидата богослов'я М.Д. Запольського, який обіймав цю посаду до 1922 року.

Перший директор інституту М.Д. Запольський народився 1871 року в Уфимській губернії в родині службовця. Закінчив Московську духовну академію. З 1902 року протягом десяти років працював у Казанському вчительському інституті, а в очолюваному ним Вінницькому інституті викладав педагогіку й психологію. Це була дуже освічена людина, енергійний організатор навчального процесу.

Після Лютневої революції 1917 р. утворення у березні Української Центральної Ради секретаріат з освіти українського уряду розробив програму реформи, в якій центральне місце займала українізація навчальних закладів. У Вінницькому вчительському інституті було введено курси української

мови, літератури, історії. На перешкоді українізації стало жорстке й довготривале протистояння між більшовиками і учасниками національно-визвольного руху в Україні. Національних кадрів не вистачало, освітяни гинули від куль, голоду, пошестей. Саме у цей час, у 1917-1918 н.р. в інституті викладав українську літературу відомий поет П.С. Карманський, співи — видатний композитор К.Г. Стеценко.

У 1920 р. учительський інститут було реорганізовано в інститут народної освіти (ІНО), в якому функціонувало два відділення — дошкільне й шкільне. При ІНО існували також педагогічні курси. На 1 січня 1921 р. загальна кількість студентів становила 212 осіб, педколектив складав 20 чол.

З 1922 по 1924 р. інститут очолював викладач педагогіки Ф.А. Кондрацький. У листопаді 1922 р. Вінницькому інституту народної освіти було присвоєно ім'я В.І. Леніна. На поч. 1924 р. інститут перевели до Кам'янця-Подільського й об'єднали з місцевим ІНО. Натомість, у 1925р. у Вінниці був створений Український педагогічний технікум ім. І. Франка. Директором призначено подільського історика, працівника колишнього ВІНО М.С. Шлепакова. У 1926 р. Український педтехнікум ім. І. Франка отримав статус вищого навчального закладу гуманітарного профілю.

На основі педтехнікуму у серпні 1930 р. у м. Вінниці Постановою Ради Народних Комісарів УСРР знову було створено вищий навчальний заклад — інститут соціального виховання, де функціонувало 4 відділення - історико-економічне, агробіологічне, мовно-літературне, техніко-економічне. Директором (з 1930 р. по 1933 р.) було призначено А.Я. Гібера. Навчання проводилось у триповерховому корпусі колишньої гімназії у «Мурах» по вул. Володарського.

У 1933 р. колегія Наркомату освіти УСРР перетворила інститути соціального виховання у педагогічні інститути з 4-х річним терміном навчання. Запроваджувалась факультетна структура закладу (фізико-математичний, мовно-літературний, історичний факультети). З 1933 р. по 1935 р. директором інституту був І.Д. Малий.

1 вересня 1935 р. Вінницький педінститут було перетворено на дворічний державний учительський інститут. 4 квітня 1937 р. інституту присвоєно ім'я Миколи Островського.

У довоєнні роки в інституті працювали відомі педагоги й науковці: мовознавець Є.В. Тимченко, природознавець М.І. Безбородько, автор кількох цінних досліджень з геології та архітектури Вінниччини, доктор технічних наук, Заслужений діяч науки України О.К. Бируля, математик, член-кореспондент АН України О.М. Астряб, фізики — член ВУАН В.К. Бернацький і доктор наук, співробітник Інституту фізики АН України І.Д. Конозенко, письменник, лауреат Державної премії України імені Т.Г. Шевченка Г.П. Кочур.

За довоєнне десятиріччя інститут закінчило чимало талановитих випускників: майбутні письменники М. Стельмах, К. Гриб, Ю. Назаренко, О. Левада, Т. Одудько, педагог, доктор психологічних наук І. Синиця, академік О. Мазуркевич та ін.

22 червня 1941 р. у другій половині дня студентів та викладачів покликали на мітинг, де мова йшла про особисту участь кожного у захисті країни. Багато з них, не чекаючи виклику, самі пішли до військкомату, записувалися у винищувальні батальйони, замінювали на підприємствах тих, хто пішов на фронт. 28 червня 15 студентських бригад виїхало допомагати колгоспам і радгоспам збирати врожай. З перших днів війни на фронт пішло близько 20 викладачів і сотні студентів. 18 липня 1941 року інститут припинив діяльність.

3 вересня 1941р. педінститут знову розпочав свою роботу. Ініціювали це професор літератури Белінський Д. М. та голова обласного відділу освіти професор В.О. Серафимович. 1 жовтня 1941 р. дирекція інституту оголосила про початок роботи заочного відділення у складі трьох факультетів. На середину січня 1942 р. в інституті навчалось 525 студентів. Функціонували також курси з підготовки викладачів німецької мови для середньої школи, на яких навчалось 300 осіб. 3 лютого 1943 р., педінститут припинив свою

діяльність. Значна кількість студентів і викладачів брала участь у бойових діях. Звання Героя Радянського Союзу були удостоєні посмертно викладач М.Ф. Шварцман, студенти П.А. Матиєнко та П.К. Волинець.

Навесні 1944 р. одразу після визволення Вінниці інститут відновив свою діяльність в приміщенні СШ № 4, по вул. Гоголя. Відкрито три факультети: історичний, мовно-літературний, фізико-математичний. При педінституті також функціонував учительський інститут з дворічним терміном навчання. Директором інституту призначили П.Т. Пацея, але вже у 1946 р. директором став О.М.Ткаченко (з 1961 р. він працював вже на посаді ректора інституту).

У 1953 р. інститут перейшов у нове просторе приміщення по вул. Червонопрапорній, 32 (тепер вул. К. Острозького, будинок колишнього управління Південно-Західної залізниці).

У 1956 р. започаткували свою діяльність два факультети: фізичного виховання й підготовки вчителів початкових класів. У цьому ж році історико-філологічний факультет (діяв продовж 1953-1956 рр.) було реорганізовано у філологічний. Факультет англійської мови засновано у 1962 р.; музично-педагогічний факультет – у 1968 р.; природничо-географічний – у 1976 р.; історичний факультет – у 1973 р.; відновлено підготовку вчителів історії у 1971 р.

З 1969 по 1976 р.р. педінститут очолював І.П. Грущенко. 1976 по 2003 р.р. – Н.М. Шунда. Університет має свою структуру: природничо-географічний факультет; інститут педагогіки і психології; інститут філології і журналістики; інститут фізичного виховання і спорту; інститут історії, етнології і правознавства; інститут математики, фізики і технологічної освіти; факультет музичного мистецтва; інститут іноземних мов; інститут Гете-Україна.

Протягом 70—80 рр. розширено навчально-базу інституту. Побудовано й уведено в дію лабораторний корпус № 3 загальною площею майже 16 тис. кв. м.

Для навчальних цілей обладнано корпус № 2 загальною площею понад 3 тис. кв. м. Між корпусами № 2 та № 3 у двоповерховому приміщенні, що з'єднує їх, розміщені п'ять спеціалізованих аудиторій на 600 місць, клуб із актовою залою на 750 місць, відділи бібліотеки. Збудовано також чотири гуртожитки понад 2 тис. місць. У 1987 р. в інституті відкрито санаторій-профілакторій «Педагог» на 100 місць за зміну.

Творча праця колективу інституту дістала гідну оцінку. За виконання й перевиконання завдань XI п'ятирічки у 1985 році інституту присуджено перехідний Червоний прапор Міністерства освіти СРСР і Президії ЦК профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ. За підсумками Всесоюзного соцзмагання у 1986 році – перехідний Червоний Прапор ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР, ВЦРПС, ЦК ВЛКСМ. Понад 150 викладачів інституту удостоєні звання відмінника народної освіти України, Казахстану, Узбекистану.

В 1979 р. Вінницький державний педагогічний інститут став четвертим в Україні вищим педагогічним закладом першої категорії. У 1993р. інституту видана ліцензія освітньої діяльності з 10-ти спеціальностей за IV-м рівнем акредитації та з 2-х— за III-м рівнем, а у 1997р.

Міністерство освіти атестувало 14 заявлених інститутом спеціальностей. Постановою Кабінету Міністрів № 122 від 4 лютого 1998 р. інститут реорганізовано в педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. 9 червня 1998 р. Державна акредитаційна комісія визнала педуніверситет акредитованим за статусом закладу вищої освіти IV рівня.

У 1999 р. за результатами конкурсу «Софія Київська» педуніверситет увійшов до складу п'ятірки кращих вищих педагогічних закладів освіти України, а в 2000 і 2001 р.р. – до складу десятки кращих гуманітарних та педагогічних вищих закладів освіти України. Окрім того, 24 серпня 2002 р. Міжнародний Академічний Рейтинг популярності та якості «Золота Фортуна» нагородив Вінницький державний педагогічний університет срібною медаллю «Незалежність України» в номінації «За вагомий внесок у

справу підготовки висококваліфікованих кадрів для народної освіти України».

З 2003 р. ректором працює Олександр Васильович Шестопалюк, кандидат педагогічних наук, професор. Зі змінами керівництва у ВНЗ розпочато масштабну роботу з реформування всіх сфер університетського життя: реорганізовується структура ВНЗ; удосконалюється навчально-виховний процес, відкриваються нові спеціальності, активізується наукова робота викладачів та студентів, оновлюється зміст роботи органів самоврядування, профспілки, змінюється матеріально-технічна база, проводиться значна робота з упорядкування й озеленення території університетського містечка тощо.

Нині педуніверситет є багатопрофільним вищим навчальним закладом. Підготовка вчительських кадрів здійснюється за денною й заочною формою навчання в 5-х інститутах: перспективних технологій, економіки і фундаментальних наук, філології й журналістики, фізичного виховання і спорту, історії, етнології і права, іноземних мов; на 3-х факультетах: підготовки вчителів початкових класів, музично-педагогічному, природничо-географічному.

Матеріально-технічна база: 3 навчально-лабораторні корпуси, обчислювальний центр, актові зали на 650 місць, 3 спортивні зали, бібліотека з фондом понад 500 тис. примірників, 5 читальних залів на 500 посадочних місць. Університет має санаторій-профілакторій, заклади культурно-побутового призначення тощо.

За 95 років свого функціонування Вінницький педуніверситет пройшов шлях від невеликого учительського інституту до одного з найбільших вищих навчальних закладів України IV рівня акредитації. За цей час підготовлено майже 60 тис. учителів. Чимало випускників університету захистили кандидатські й докторські дисертації, стали Заслуженими працівниками та відмінниками освіти України. Серед випускників педуніверситету — високі державні посадовці, керівники місцевого самоврядування різних рівнів,

політики, письменники, діячі освіти й науки, відомі митці та спортсмени.

Протягом трьох останніх років у конкурсі «Софія Київська» педуніверситет увійшов до складу п'ятірки кращих педагогічних вищих закладів освіти України. 24 серпня 2003 р. Міжнародний Академічний Рейтинг популярності та якості „Золота Фортуна” нагородив Вінницький державний педагогічний університет срібною медаллю «Незалежність України» в номінації «За вагомий внесок у справу підготовки висококваліфікованих кадрів для народної освіти України».

Серед завдань, які держава висунула сучасній освіті, важливе місце належить відродженню й розбудові національної системи освіти як найважливішої ланки виховання освіченої, творчої особистості, становленню її фізичного й морального здоров'я, забезпеченню пріоритетності розвитку людини, відтворенню й трансляції культури та духовності в усій різноманітності вітчизняних і світових зразків.

Висновки. Дослідження якості вищої освіти охоплює з'ясування сутності базових понять проблеми, визначення моніторингових та оцінних процедур, гармонізацію кількісних та якісних (об'єктивних та суб'єктивних) характеристик об'єкту оцінки, встановлення концептуальних (у першу чергу ціннісних) зв'язків розвитку суспільства й освіти, аналіз динаміки якості через виявлення та розуміння минулих і теперішніх проблем освіти.

Педагогічний досвід, вивчення історії й сучасних освітніх систем, їх аналіз, теоретичне осмислення, спостереження за діяльністю вчителів в умовах сучасного оновлення життя переконливо свідчать, що досягти цього зможемо, якщо будемо мати якісно нового вчителя.

І саме викладачі педагогічного навчального закладу мають готувати для школи вчителя-патріота своєї держави, з високим рівнем національної свідомості, вихованого на засадах народної педагогіки, знавця історії, культури, традицій рідного народу; він повинен мати високий рівень професійної підготовки, широкий світогляд та ерудицію, педагогічні здібності, любити й поважати дітей, бачити в них особистість, володіти

теоретичними знаннями з педагогіки й психології, бути обізнаним зі скарбами педагогічної спадщини свого народу тощо.

Це має бути людина з новим педагогічним мисленням, здатна до творчості, ініціативи, сміливості, в центрі уваги якої буде виховання в учнів національної свідомості, гідності, безмежної любові до рідного краю, народу, його мови, культури, формування в дітей загальнолюдських цінностей.

Література

1. Астахова Е. В. Кадровый корпус высшей школы Украины: метаморфозы развития : монография / Е. В. Астахова. – Харьков : Изд-во НУА, 2006. — 188 с.
2. Вікторов В. Г. Проблема управління якістю освіти : соціально-філософський аналіз / В. Г. Вікторов // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 16–24.
3. Корсак К. В. Соціально-філософський аналіз тенденцій розвитку тріади людина – суспільство – освіта на початку ХХІ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософ. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / К. В. Корсак; Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2006. – 36 с.
4. Мещанінов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : монографія / О. П. Мещанінов. – Миколаїв : вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.
5. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття / [авт. кол.: В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін.]. – К. : Навч. книга, 2004. кн. 2 : Освіта і наука : творчий потенціал державо- і культуротворення. – 2004. – 672 с.
6. Поберезська Г. Г. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Г. Г. Поберезська; Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2005. – 22 с.
7. <http://www.vspu.edu.ua/>